

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR

GENÇLİK İŞTE ASIL ŞİİR BU -1-

Cumali Ünal'dı HASANNEBİOĞLU

Şiirin, binyıllar eskiten bir hayat ağacı gibi, geçmişe uzanan kökleriyle, yeraltını, gözümüzü kırıştıran güneşle birleştirip yemişini ve tohumunu geleceğe sunan gür ve gümrah yüzüyle sizleri selamlıyorum. Bu selam aynı zamanda, kültürleri yürekte harmanlayıp yeryüzünün tüm yönlerinde her yeri kapsayan bir ortak dil oluşturan şiirin kendi çılgınlığını da barındırır.

T.S.Eliot, Ezra Pound, T.E.Hulme gibi öncülerin, geçmişe dayanırken tarih duygusunu şart koşup “Hiçbir şairin, hiçbir sanatçının tek başına bir anlamı yoktur. Onun anlamı ve değerlendirilmesi, ölmüş şair ve sanatçılarla olan bağının değerlendirilmesidir” sözünü, bir sanat kuramı olarak dünyanın gündemine taşıdıkları Londra’da bunları konuşuyor olmamın, benim açımdan ayrı bir değeri vardır. Anadolu coğrafyasını nirengi noktası alarak, yeryüzüne bir ışık seli gibi dağılan ulu atamız Osmanlı’nın dünyamızda bıraktığı sesi simgeleyen; devlet oluşturan, gelenek oluşturan söz ustası Yunus Emre’nin adını taşıyan kültür merkezinde sizlerle buluşuyor olmamız, bütün bunlarla birleştiğinde, gerçekten beni heyecanlandırıyor.

Yunus, öylesine çağları aşan ve insanımızın, hangi yaşta, hangi çağda, hangi kültür düzeyinde olursa olsun, şahdamarını kavrayan bir yapıdadır ki, onu, Anadolu’nun tüm analarının doğurduğunu söylemek yanlış olmaz. İşte tam bu noktada, şiirin hem dili, hem de söylemi girer devreye. Bizi şiirle kıvamlandıran dil mayası nedir? Asıl ve asil maya, beşiklerde sallanırken ana sütü ile birlikte tattığımız, o yumuşacık, o hüznü ninniler olabilir mi? Bir çocuğun dil ile kelime ile ses ve söz ile tanışması, o güzelim şiiri kurulan “uyusun da büyüsün ninni” kabilinden yalın ve duru sözler midir? Ya da “dandini dandini dasdana” biçiminde sırrını da kendi içerisinde taşıyan girift sözler midir? Yeryüzünün her yerinde, her dilde, analar ninni söyler bebeklerine, o nedenle ninnileri, anaların sesini, yüreğini, o genç sabırlarını ve hüznünü yüzyıllara devşiren ortak bir ses mayası saymak mümkün. Yine bizim coğrafyamızda, Anadolu’da, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, uzun havalar daha sonraların edebi türü. Hatta bebeklikten çocukluğa geçerken, okul sıralarında oturma dönemi de başlamadan, evlerin, odaların, sokakların, alanların dili bizdeki coşkuyu besleyen, kelimenin ifade gücünü çoğaltan, hayatla çakıştıran en önemli etmen olarak yer almaz mı hayatımızda?

Sonra gençlik... İşte, asıl şiir bu. Bebeklik ve çocuklukta hayata temel kuran olgu, gençlikle, bir bakıma havalarda uçmaktadır. Herkes kendisinin ve yakın çevresinde bilebildiklerinin genç halini hatırlasın. O çılgınlık, o kabına sığmayan coşku, o her şeyi birden yakalama arzusu, o geleceğe on parmağıyla tutunma hırısı... Bunların hepsi gençlik ve hepsi de şiir. Şairin beyni yüzyıllar öncesini kucaklar ve bir ipekböceği hamaratlığıyla geleceği oluşturmaya çalışırken, şairin yüreği de on sekiz yaşındaki o delikanlı çarpıntıyı ayar tutarak, hayatı yenileye yenileye şiirin kozasını örmektedir. Bu, bir çelişki gibi gelebilir. Picasso’nun resimlerini, Kafka’nın hikâyelerini, Rodin’in heykellerini, Mozart’ın, Dede Efendi’nin müziğini, Fuzuli’den Şeyh Galib’e, Pir Sultan Abdal’dan Âşık Veysel’e kadar söz ustalarının şiirlerini hatırlayalım... Hepsinde de yüzyılları kapsayan bir deneyim, öylesine körpe bir yürekle verilmektedir ki, bu sanat eserleriyle halleşirken masmavi gökyüzünde kendi aşkına dalmış bir çift beyaz güvercinin taklasını, pikesini, süzülmesini seyretmekteyizdir sanki.

Bizim medeniyetimiz, resmi, heykeli, romanı, hikâyeyi, tiyatroyu kendi içerisindeki o çok tutarlı “itidal”le, titizlikle bir yere yerleştirdiğinden, yüzyıllar boyunca bize kala kala söz kalmıştır; sözü de işleye işleye eşine ender rastlanır bir sanat eserine dönüştürme işlevi, bu yüzden şu koca dünyada yalnızca bize verilmiştir sanki. Ayrıca hiçbir peygamberin mucizesi, kendi kazanımı değildir, kendi biliminin üst değerlerine göre cereyan etmez. Tamamen Allah tarafından çağın yüreğine hitap edecek biçimde verilmiştir, bir lütûftur. Her peygamber bir işlevle donatılmıştır uyarıcı olarak gönderildiği topluma karşı görevini yerine getirirken. Hz.İsa ölüleri diriltir, hastalara şifa verir. Hz.Musa’nın asası bazen ejderha olup sihir ve büyüü bozar, bazen Kızıldeniz’i ikiye böler. Hz.Yusuf, bir düş yorumu ustasıdır. Hz. Davud’un avazesi bu cihana salınmış, Hz. Süleyman’a kurdun kuşun sırrı öğretilmiştir. Peki, Hz.Muhammed’e hangi incelikli vasıf verilmiştir? Söz... Söz ustalığı... O dönemin ünlü “yedi askı” şairinin, Aziz Kuran’ın şanlı belagâti karşısında susmalarının başka anlamı yoktur. Sözü güzelleştirmek, söz ile süslenmek, sözü süslemek, söz ile sözlenmek görevi, veraseten bize verilmiştir.

Bu nedenle Anadolu coğrafyası, sözünü sarayda da dağda da, Sa'dabad'da da, idam sehpasında da söyleyen ustalarla, her zaman "dilin kanlı gömleği" olan şiiri şanla taşıtmıştır. Bu nedenle de engin bir okyanus olan şiirimiz, bir kültür hazinesi olarak, asırlardır yerli yerinde durmaktadır. Hazineseler dolduran onca şiiri bir yana bırakalım, uç örneklerden devam edelim isterseniz, mesela bir Kerkük/Urfa manisi:

*"Yara yeri
Sızıldar yara yeri
Kervan göçtü yol etti
Yalvarıram yara: "yeri"
Ne sende ok tükendi
Ne bende yara yeri"*

Bu, coğrafyamızın en uç noktasında, Kerkük'te ve Urfa'da söylenen bir hoyrat. Bir de saraya dönelim, padişaha; çünkü biz bir söz medeniyetinin çocuklarıyız. Padişahımızdan çobanımıza, eşkıyamızdan şeyhülislamımıza, âlimimizden ümmimize herkes kendini incemiş sözle, şiirle ifade etmiştir. Fatih'in şu müfredi çok şey anlatmaya yeterli bence:

*"Senin zencir-i zülfünden dil-i divane bend ister
Usandı derd ile candan asılmaya kemend ister"*

Ya da 1804'te doğmuş, 43 yıllık hayatına şu nefis mısraları sığdırabilmiş, şiirin ve devletin başkentinden uzak, Adıyaman'da yaşamış Lamî'nin, ölümü beklenen hastaların ölüp ölmediğini öğrenmek için tabiblerin buğulanacak ayna tuttuklarını, sabrın sınırına gelmiş bir âşık olarak çok incelikle hatırlatarak sevgilisine söylediği müfred:

*"Gösterirsen şimdi göster ey dîlâra sîneni
Yoksa haste son nefeste neylesin âyineyi"*

Benim mensup olduğum medeniyette, şiirle af dilenir, şiirle can bağışlanır. Benim mensup olduğum medeniyette, Taşlıcalı Yahya Beg adlı şair, çok sevdiği Şehzade Mustafa'nın katledilmesi üzerine, o dönemde cihan sultanı sayılan bir Şair-Padişah'a, Muhibbî'ye, hiç korkmadan ve mahlasını koyma yiğitliğiyle:

"meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı

Eecel celalileri aldı Mustafa Han'ı" diye başlayan o ağır mersiyesini söyler. Benim mensup olduğum medeniyette, dünyada eşine rastlanması mümkün olmayan bir biçimde, Bağdat'ı fethe gönderilen ve padişahın:

"Aldı etrafı adû imdada asker yok mudur

Din yolunda baş verir bir merd-i server yok mudur" gazeliyle ve satranç terimlerini kullanarak yardım isteyen Hafız Ahmed Paşa'ya:

Hafız-ı Bağdad'a imdad etmeğe er yok mudur

Bizden istimdad edersin sende asker yok mudur" diyerek, şöhretine yakışır biçimde cevaplayan IV. Murad, bununla da yetinmez, şiirin içinde onu görevden aldığını ve yerine Ali Paşa'yı atadığını ferman eder. Çok yalın bir çılgınlığı, sanki hemencecik ifade ediyor gibi sözü konduran, herkesin, her zaman söyleyebileceği, herhangi bir söz bile, bir sürü edebi sanatla süslü olabilir. "Gözünü kan bürümek" ten, "Karda yürüyüp ayak izini belli etmeme"ye kadar deyimler bunun şahididir.

Şiirin, hayatın her alanına ustalıkla girdiği, kendini her yerde sözcü gibi gördüğü, her durumu ifade için kendini yeterli bulduğu başka bir medeniyet örneğinin yeryüzünde olmadığını düşünüyorum. Ben, kendimi böyle bir şiir-rahmine doğmuş olmakla, hem şanslı hissediyorum hem de bana verilmiş bu imkânın en doğru biçimde kullanılması için görevli olduğumu düşünüyorum. Şiirimde, dişe dokunur ne varsa, bu söz medeniyetinin mirasıdır.

Ben, beslendiğim, gıdalandığım kaynakları anlatmaya çalıştım: Geçmişe ağzını dayayıp kana kana su içerken şiirle geleceğin göklerinde de fütursuzca dolaşmak, benim ahdimdi. Bunları sadece şiirle yapabilirdim, şiirle yaptım.